

Meditsiiniantropoloogiline analüüs meditsiiniharidusest inimeste ja tervishoiusüsteemi suhetest Saksamaal

Gesunde Ansichten. Wissensaneignung medizinischer Laien. Kulturanthropologie Notizen 74. Gisela Welz, Gesa Heinbach, Nadja Losse, Anina Lottermann, Sabrina Mutz (toim). Frankfurt am Main: Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Johann Wolfgang Goethe-Universität 2005, 253 lk.

Sügisest 2002 kevadeni 2004 töötati Maini-äärse Frankfurdis asuva Goethe Ülikooli Kultuurantropoloogia ja Euroopa Etnoloogia Instituudis õppeprojektiga *Gesundheit im Netz? Wissensaneignung medizinischer Laien* [Tervis suhtlusvõrgustikus? Meditsiinalased teadmised võhikutele]. Projektist võttis professor Gisela Welzi juhtimisel osa 14 tudengit. 2005. aastal avaldati instituudi sarjas *Kulturanthropologie Notizen* enamiku õppeprojektist osa võtnud tudengite artiklite kogumik *Gesunde Ansichten* (Tervislikud

vaated) järjenumbriga 74. Projekti üldküsimumuseks oli, kuidas ja mille kaudu omandavad tavainimesed meditsiinalaseid teadmisi; millist rolli mängib isiklik suhtlus meditsiinilise personali või haige lähedastega; millist kultuurilist ja sotsiaalset kompetentsust on vaja, et olla "teadlik patsient", kui Saksamaa uuemas meditsiini poliitikas valitseb üldine nõue, et ka patsiendid ise peaksid end harima ja võimalikke terviserikkeid ennetama. Samuti tõstatati küsimus, kas arstid ei peaks omakorda õppima kroonilistelt haigetelt, kelle kogemused ja teadmised oma haiguse kohta on arstidest võrratult suuremad.

Raamat on jagatud nelja teemaderühma, neist esimene käsitleb infootsinguid ja teadmiste omandamist, teine arsti ja patsiendi suhteid, kolmas eneseabi ja haiguskoogemusi, neljas keskendub haigusi ennetavale käitumisele ja keha vormis hoidmisele.

Esimeses osas analüüsivad kirjeldavad Julia Schemel ja Jürgen Kraft, kas patsientide arvates saavad nad arstidelt oma haiguste kohta piisavalt infot ja kui mitte, kust nad seda siis vajadusel otsivad. Üldjuhul otsitakse teavet erialaraamatutest, noorem põlvkond ka Internetist. Uurimuse käigus selgus, et mida täpsemat infot vajatakse, seda rohkem kasutatakse raamatuid, Internet on pigem kiirteadmiste omandamiseks. Sandy Kuntze kirjutab inimestest, kes parema meelega väldivad tervise kohta info otsimist ja teadvustamist. Nad ei taha, et neile liigset infot (eriti meedia poolt) peale surutakse. Infot hakatakse otsima alles siis, kui inimene ise või tema lähedane on haigestunud, infot otsivad ka rasedad ja lapsevanemad. Samas nenditakse, et üldteadmiste tasemel teatakse, kust vajadusel infot saada. Gesa Heinbach

uurib ühe sünnitusmaja suhtlusvõrgustikke – kuidas ämmaemandad oma teadmisi edasi annavad ja kuidas rasedad seda vastu võtavad. Ta näitab, et sünnitusmaja on kui õpikeskkond, kus antakse edasi konkreetseid teadmisi, kus kehtib vabadus teha ise lõplikke valikuid ning kus ergutatakse suhtlust ja positiivset meeleolu.

Arsti-patsiendi suhete teema all kirjutab Tina Kaminski, kuidas võimalus konsulteerida mitme arstiga ning meediast infot hankida tegelikult patsiente eksitab ja segadusse ajab, sest arvamuste paljusus tekitab ebakindlust. Usaldus raviarsti vastu pannakse tugevasti proovile. Konflikte aitab seejuures lahendada võrdõiguslik suhe arsti ja patsiendi vahel. Angela Uhli uurimus ühe kliiniku sisehaiguste osakonnas näitab, kui palju arstidel-õdedel jooksvate ülesannete kõrval patsientidele tegelikult aega jääb. Analüüsi tulemusena selgus, et mitte eriti. Selgitustest-vestlustest tunnevad haiged aga väga puudust. Samas võivad nii patsiendid ja omaksed kui ka meditsiinitöötajad osa võtta erinevatel teemadel korraldatavatest õpirühmadest. Miriam Quenzler näitab, kui oluline on raskelt haigetele (antud juhul leukeemiahaigetele) suhe oma raviarstiga ning kui tähtis on, et inimest haiguse ajal toetatakse. Siin on vajalik mõlemapoolne kompromissivalmidus.

Eneseabi teema all uurib Tanja Schmidgunst alla 40-aastaste Parkinsoni tõvega inimeste eneseabirühma, kus rõhutatakse iseenda aktiivsuse vajadust. Iga uus tulija rakendatakse rühma heaks tööle vastavalt sellele, mida ta oskab (ajakirjanik, IT-spetsialist). Nii toetatakse iseennast ja üksteist, tähtis on mitte nurka konutama jääda. Samuti toimib suhtlusvõrgustik rühmade vahel üle kogu Saksamaa. Annina Lottermann on küsitlenud luupusehaigeid – neile tähendab haigus tihti tööst, halvimal juhul ka perest loobumist. Iga päev tuleb võtta kümneid tablette, elu on põhjalikult planeeritud. Kuna iga haiguse kulg on erinev, peavad haiged paljuski toetuma ainult iseendale ega saa teistega kõiki oma haiguskoormusi jagada – puutepunkte haiguslugude vahel ei ole kuigi palju. Sedapidi on patsiendid aga partneriteks arstidele, andes neile edasi oma kogemusi. Franziska Müller küsitles patsiente, kes põevad tsüstilist fibroosi, pärilikku surmaga lõppevat ainevahetushaigust, mis nõuab väga jäika individuaalset raviplaani. Terve päev koosneb olulistest otsustest, mis kõik võivad endaga kaasa tuua uusi riske (nt probleem niiskustundlikkusega). Haiged ei tohi omavahel kokku saada, kuna võivad üksteist nakatada teiste haigustega. Seetõttu on eneseabirühmad pigem nende peredele ja tegutsevad suures osas Interneti vahendusel. Ometi elavad haiged nii normaalset elu kui võimalik.

Viimase alateema, haigusi ennetava käitumise ja keha modelleerimise all kirjeldab Sabrina Mutz ühte kaalujälgijate rühma, mis osalejatele meeldis programmi paindlikkuse tõttu. Vastavalt vajadusele sai vahetada ka rühmi. Programmis seatakse üldised käitumisraamid, mille piires tehakse ise valikuid. Nii ei tunneta kaalujälgijad sundust ning pingevabadena saavutatakse pikaajalise programmi raames positiivseid tulemusi, püüdes leida tasakaalu reeglite ja naudingu vahel. Katja Sassi tegi mitmeid intervjuusid ühes Chicago fitness-studios, kus selgus, et enamasti heal järjel olevad kliendid kasutavad oma treeninguid teadlikult karjääri toetamiseks – hea enesetundega läheb ka töö hästi ning ollakse konkurentsivõimelised. Kogumiku viimases artiklis võrdleb Nadja Losse sakslaste ja iirlaste teadmisi hammaste tervishoiust ja järeldeb, et Saksamaal on nii tervishoiusüsteem kui teadlikkus hammaste hooldusest paremal järjel ning ilusaid hambaid hinnatakse seetõttu rohkem. Teisalt püütakse Euroopa Liidus tervishoiusüsteeme ühtlustada, mis sakslastele tähendaks

varasemast suuremat kohustust ise teenuste eest tasuda. Samuti viitab Nadja Losse meditsiiniturismi võimalikule tekkimisele tulevikus, mida soodustab EL-i ravikindlustuskaart – see annab võimaluse abi saada mõnes teises EL-i riigis, kus teenused on soodsamad.

Teadlikkus oma kehist ja tervisest hoolimine on oluline paljudele projekti jooksul intervjueeritutele. Oluline on, et nt arsti-patsiendi suhetes oleks haige arstiga võrdne või nii võrdne kui võimalik, et temaga arvestataks ja tema seisukohti kuulda võetaks. Head suhted arstidega on olulised, kuid vastumeelsuse või probleemide korral ollakse valmis arsti vahetama. Vastastikune usaldus mängib suurt rolli, eriti krooniliste/eluohtlikult haigete puhul. Patsient tahab kindlasti, et temalgi oleks õigus sekkuda raviprotsessi ning et arst lähtuks muuhulgas ka patsiendi enda tähelepanekutest.

Artiklitest võib järeldada, et omavahelised suhtlusvõrgustikud on haigetele tähtsad – olenevalt haigusest jagatakse/võrreldakse üksteise kogemusi või saadakse tuge erinevate haigusilmingute puhul. Igale inimesele peab jääma isiklikku ruumi, õigust omaenda arvamusele võrreldes teise haige kogemustega. Haigetele on igal juhul tähtis tunda, et nad ei ole üksi. Lisaks haigustest ja eneseõpetamisest huvitatuile on alati neid, kes püüavad end liigse meditsiinilise infoga mitte “nakatada” ega vaevugi välja uurima haiguste tagapõhja, viimaseid geenitehnoloogia alaseid saavutusi vmt. Selgus ka, et suhtlusvõrgustik võib mõnel juhul areneda millekski suuremaks ning väljuda puhtalt tervishoiu piiridest, kui üksteist tunnevad fitness-klubi omanik, sisekujundaja, lähedalasuva kohvik omanik jne. Omavahelise suhtluse abil suunatakse üksteisele kliente ja edendatakse nii vastastikku äri. Õppeprojektist osa võtnud tudengid on olnud ühtne tööühik – kirjutistes esineb ühesuguseid mõisteid, kirjandust ja üksteisele viitamist. Ühest küljest muudab see raamatu kompaktsemaks, teisest küljest veidi monotoonseks, hoolimata erinevatest teemadest ja vaatepunktidest. Artiklite plussiks on autorite endi kogemused osalusvaatlustest ning küsitluste läbiviimisest.

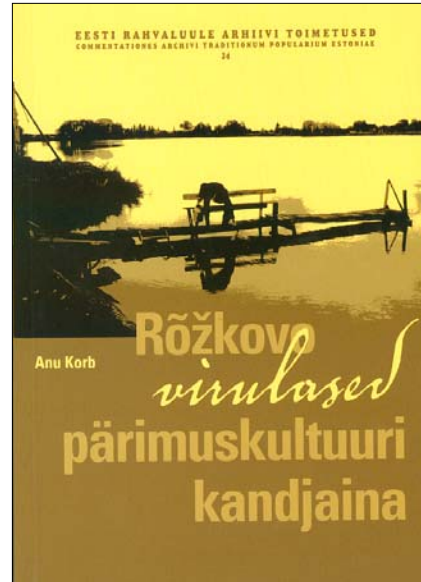
Ave Tupits

Anu Korb. *Rõžkovo virulased pärimuskultuuri kandjana*. Tartu 2007

Anu Korb, kellelt viimase tosina aasta jooksul on ilmunud rida Venemaa eesti diasporaad käsitlevaid artikleid, kommenteeritud tekstikogumikke ning folkloristliku välitöö metoodikaalne tervikuurimus, on saanud valmis raamatu, milles ta jälgib ühe omanäolise kogukonna kujunemislugu ja kaasajani püsinud pärimusainest. Kõnealune rahvakild, kes kasutab enesenimetust *virulased*, elab Lääne-Siberi teadaolevalt vanimas luteriusuliste loodud asunduses Rõžkovos (asutatud u 1803) Krutinka rajoonis (u 220 km Omskist loodes).

Eesti Rahvaluule Arhiivi Toimetiste seria 24. numbrina ilmunud monograafia *Rõžkovo virulased pärimuskultuuri kandjaina* koosneb viiest artiklist, millest neli viimast on folkloristlikud teemakäsitlused kogukonna laulurepertuaarist, rahvakalendrist, rahvapärasest ravitsemistraditsioonist ja matusekombestikust, avaartikkel aga keskendub olulistele üld- ja taustaküsimustele. Artiklitele eelneb eesti diasporaad ja diasporaad-uuringuid tutvustav sissejuhatus; raamatu lõppu on lisaks kokkuvõttele lisatud sõnaseletuste osa, mahukas allikate ja kirjanduse loend ning inglise- ja venekeelne resüme.

Autorit on enim kirjutama inspireerinud aastatuhandevahetuse paiku (esimest korda külastas ta Rõžkovot 1999. a) asunduses kohatud põnev keelilise ja rahvusliku enesetunnetuse situatsioon ning mõned väga värvikad isiksused. Nii mõjuvad ka lugejale ehk kõige kaasahaaravamalt just kaks esimest artiklit: “Rõžkovo asustuslugu, virulaste identiteet ja keelesuhted” ning “Kogukonna laulurepertuaari kujunemine ning lauliku roll laulmistraditsiooni hoidjana”. Kuigi praeguseks on u 750 elanikuga külas enamusrühvuseks venelased (üle 50 %) ning kokku loetakse üles 11 rahvast, eristuvad külaelanike rahvuslikus enesemääratluses selgelt kaks kogukonda – lätlased ja virulased – ning küla territoriaalses jaotuses nn läti pool ja viru pool. Virulastest on kujunenud omaette kogukond oma keele (valdavalt soomesugemeline vene mõjudega eesti keel) ja pärimusega. See on toimunud algselt kolme rahvusgrupi – eestlaste, ingerisoomlaste ja soomlaste – segunemise tulemusel arvatavasti pärast soomlaste osatähtsuse vähenemist asunduses (alates 19. saj lõpust). Seejuures on keskkond olnud külas algusest peale mitmekultuuriline, kuna Rõžkovo asukate esivanemateks on 18. sajandi lõpul ja 19. sajandi algul Siberisse saadetud ja hiljem sinna vabatahtlikult rännanud soomlased, ingerisoomlased, eestlased, lätlased, sakslased ja rootslased, keda kohalikest naaberrahvastest eristas usuline kokkukuuluvus. Nüüdseks on omavahelisi segaabieliidusi rohkesti ning “koodivahetus” on tänapäeva kõnekeeles tavaline: *Oskan lätiks haastada, rääkida. Ma oskan lätiks rääkida, i iestiks oskan rääkida, ja veneks oskan rääkida, ja finljandskos ka oskan rääkida. Vot.* (naine, sünd 1921). Keeleline identiteet on siiski jätkuvalt oluline rahvuskuuluvuse määraja

(*Ja praegu meie kiel, ei voi ütelda, et ta on suome kiel, ei voi ütelda, et ta on viru kiel, misle niukene smešannõi on, no ikka kirjutame virulased...* (naine, snd 1913)), kuigi 20. sajandil sündinute põlvkondades tuleb sageli ette identiteedi ähmasumist: *Isa oli soomlane, ema lätlane, a ise olen eestlane.* (naine, snd 1922).

Kogukonna laulurepertuaari kujunemist analüüsiv artikkel pakub ühtlasi paeluva pildi laulude valikut, laulmisolukordi ja esitusviisi oluliselt mõjutanud ja juhtinud jõulisest isiksusest, vaimuerksast suurlaulikust Emilia Naaritsast. Käsitlus lähtub sümpaatselt kogukonnaliikmete omaterminist eesti laul, mis tähendab igasugust eestikeelset laulu. Nii moodustavad virulaste lauluvara esivanematelt õpitud peamiselt lõppriimilised uuemad rahvalaulud, trükitud laulikute ja käsikirjaliste laulukladede repertuaar, leeris ja koolis omandatud laulud, hilisem (Teise maailmasõja aegne ja järgne) kodueestlastelt omandatud repertuaar ja naaberrahvastelt õpitud laulud. Veenvalt on välja toodud peo- ning laulmispaikade ja -olukordade muutused seoses ühiskonnakorra muutumisega pärast Oktoobrirevolutsiooni: algsetest käsitöödõhtutest, metsatukas ja külatänaval *gul'atamisest* propagandistlike isetegevusürituste lavaesinemiseni, kusjuures paradoksaalsel moel on ka viimased aidanud mõnevaõrra kaasa nn eesti lauluvara säilimisele.

Ühiskondlike ja poliitiliste muutuste mõju pärimusele, eriti kombestikule, on vaatluse all ka artiklis “Matusekombestik pärist vaimuliku institutsiooni purustamist”. Ilmekad on pärast nõukogude võimu kehtestamist, kiriku lahutamist riigist ning vaimulike deporteerimist toimunud arengud: talituste läbiviimine läks isehakanud või külaelanike poolt määratud jumalasõnaga matjate – vanemate naiste – kätte, keda väljasaatmine otseselt ei ohustanud. Oma olemuselt konservatiivne matusekombestik on praeguseni vanemate külaelanike kontrolli all, nii ei ole virulased näiteks Eestis laialt levinud ilmalikku matmistraditsiooni omaks võtnud. Küll aega lisandub tavadesse naabritelt laenatud, eriti etnograafilisi elemente (hauatähised ja -platsid, peielaua toidud jms).

Artiklis “Virulaste rahvakalender 20. sajandi teisel poolel” kirjeldab autor traditsiooniliste kalendritähtpäevade pühitsemist alatest kogukonnas populaarseimast – jaanipäevast – ja lõpetades nüüdseks peaaegu unustuse hõlma vajunud vastla- ja tuhkapäeva, paastumaarjapäeva ja jüripäevaga.

Kirjutise “Ravitsemisoskus grupi pärimusliku teadmisenä” lõppjärgenduseks jääb kõlama, et kuigi Rõžkovos, nagu Siberi eestlastel üldse, on vanemad rahvapärased ravivõtted püsinud kauem kui Kodu-Eestis, võib siiski märgata traditsiooni teisenehmist ja taandumist: ravitsejate arvu vähenemist, ravivõtete mugandumist, loitsutüüpide ning tekstivaliku ahenemist.

Väljaande ülevaatlikkuse kõrval tahaks eraldi esile tõsta Eve Valperi suurepärasest kaanekujundusest ning raamatus leiduvaid kvaliteetseid ning väärtuslikku lisainformatsiooni pakkuvaid mustvalgeid ja värvilisi fotosid.

Kadri Tamm

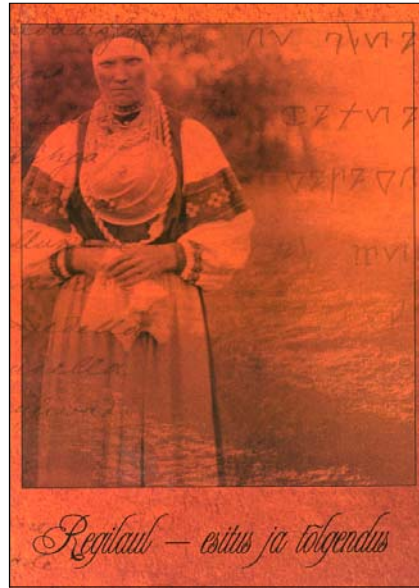
Ülevaateid ja peegeldusi regilaulu uurimise esitusest ja tõlgendusest

Regilaul – esitus ja tõlgendus. Aado Lintrop (toim). Tartu, Eesti Kirjandusmuuseum 2006.

Regilaulu-uurimisele pühendatud artiklite kogumiku sarjast ilmunus neljas raamat *Regilaul - esitus ja tõlgendus*. Varasemad kogumikud on 2000. aastal avaldatud *Kust tulid lood minule...*, aasta hiljem ilmunud *Regilaul – keel, muusika, poeetika* ja viimati 2004. aastal avaldatud *Regilaul – loodud või saadud?*. Nii kogumike aluseks olevate uurimuste kui ka koos- ja kaastöö poolest on tegemist järjepidevusega regilaulu-uurimise kujunemises viimase viieteistkümnede aasta jooksul. Seda iseloomustab osalt uurijate uue põlvkonna tulek aga ka uurimisviiside ja -meetodite teisenemine. Esimeses, Tiiu Jaago ja Ülo Valgu toimetatud kogumikus *Kust tulid lood minule...* on raskuskese tõlgenduslikel meetoditel,

kus kasutatakse nii lauluteksti struktuuri analüüsi kui ka (žanriliste, usundiliste, ajalooliste) kontekstide loomist ning kaasamist analüüsi. Kogumikus on esindatud eesti autorid (Madis Arukask, Paul Hagu, Tiiu Jaago, Liina Saarlo, Taive Särg ja Ülo Valk) ning kaks soome uurijat (Lauri Harvilahti ja Senni Timonen). Teise, Tiiu Jaago ja Mari Sarve toimetatud kogumiku *Regilaul – keel, muusika, poeetika* kõik viisteist autorit on Eestist, kuid selle kogumiku eripära seisneb interdistsiplinaarsuses: peale folkloristide on sinna kirjutanud erinevate teadusalade, peamiselt keele- ja muusikateaduste uurijad. Sellisena püstitab kogumik küsimuse: mida võib regilaul endas uurimisallikana veel kätkeada? Kolmas, Mari Sarve toimetatud *Regilaul – loodud või saadud?* sisaldab üksteist artiklit, mis keskenduvad laulikule-loojale, regioonile-loomiskeskonnale ja laulu loomevõtetele. Teine ja kolmas, nagu ka alljärgnevalt kõnesolev kogumik on seotud regilaulu-konverentsidega.

Alljärgnevalt kõneks tuleva kogumiku toimetajaks ja saatesõna autoriks on Aado Lintrop. Oma kontseptsiooni sõnastab toimetaja küsimusena, kas regilaul on surnud, mida võib mõista ka kui väljakutset rahvaluulest kõnelemise minevikulisusele üldse. Samas on see igipõline küsimus regilaulu vanusest: mida ikkagi mõistetakse selle all, kui öeldakse *regilaul on vana*. Et sellele küsimusele ühest vastust ei ole, siis seda põnevam on jälgida, kuidas kogumiku artiklites see teema ühe või teise nurga alt tõlgendub. Esile kerkivad küsimused, kus toimub muutus (kas regilaulus, traditsioonis, pärimusrühma elukeskkonnas või hoopis uurijate vaadetes); mis ühe või teise

muutuse esile kutsunud on ja mil määral need muutuste üksikkohad omavahel seotud on.

Kogumikus on kaheksa artiklit koos ingliskeelsete kokkuvõtetega. Käsitlen neist kuute, kuna Žanna Pärtlase muusikaspetsiifiline ja Öie Sarve setuspetsiifiline artikkel eeldab neis valdkondades enam orienteeruvamat lugejat.

Kolm esimest artiklit tegelevad regilaulu tõlgenduslike teemadega. Aarne Merilai (“Regilaulu ürgsuse müüt: mimesis ja meetrum”) jätkab otseselt toimetaja Aado Lintropi saatesõnas püstitatud vaadet, kuid vaagib seda kirjandusteoreetiku pilguga. Küsimuseks on regilaulu värsi kujunemislugu. Kui seda teemat on folkloristikas käsitletud enamasti läänemeresoome keeleajaloo kontekstis, siis Aarne Merilai lisab sellele värsisüsteemide kujunemisloo aspekti. Üheseid selgitusi regilaulu värsisüsteemi kujunemisele (tugineda saab ju peamiselt loogikale, ettekujutustele, hüpoteesidele) ei anta selleski artiklis. Autor sõnastab oma huvi aga järgmiselt: *Loogilised mudelid on siiski üks asi, teine ajalooline muusikaline kujunemine – tõestamise suunas võiks aga agaramalt liikuda, sest teema on põnev.*

Mall Hiiemäe esitab oma artiklis (“Kosmogooniline harja otsimine”) küsimuse, kuidas regilaulus tuntud harja otsimise motiiv seletub rahvakalendri andmete kaudu. Ühtlasi on see küsimus harja otsimise motiivi ajakihtidest ja selle kaudu taas regilaulu vanuse ühest aspektist. Ilmneb, et “Harja otsimise” laulus seostub päid sügev päev kiikumisega. Laulu peategelane Põhja-Eesti neiu on “isikustatud päikesest kujunenud hilisem kiht”, seostatav suurte aisadega kiikede kasutuselevõtuga. Laulu varasem kiht (*kosmogoonilise taustaga võrdpilt päikese näivast liikumisest ning idee liikumise korduvusest*) on ristiuseelne, püsites ka hiljem, kuid rahvakalendri andmete toel väidab autor, et siis hakkas domineerima *päikese kronomeetiline roll*. M. Hiiemäe eesmärgiks ei ole täpsete ja ainuõigete seletuste esitamine, pigem pakub ta end kaasteeliseks lugejale, näidates regilaulumotiive nii, nagu folklorist neid kogeb.

Regilaulumotiivide aja- ja ruumimaastiku teemat jätkab kogumiku kolmanda artikli autor Aado Lintrop (“Igavese sinitaeva kauged peegeldused – mõnest šamaanirännaku motiivist eesti regilaulus”). Et viia kokku nii eraldiolevad nähtused nagu regilaul ja džamaaniteekond, kasutab Lintrop motiivi mõistet, mis ei vaja kultuurispetsiifilist (*kultuurigrupi sisest*) tõlgendust, erinevalt sümboli mõistest. See vabastab autori vajadusest lähtuda võrreldavate tekstide (tekstiosade) tõlgenduslikust sarnasusest, kuid ei välista üksikute motiivi-ilmingute analüüsi nende loomulikes kontekstides. Tulemuseks on teatud universaalsete kujundite avastamine, millele autor leiab tuge ka Madis Arukase uurimustest. Selleks on “Imelise koja” laulus ehitatava maja seostamine universumiga – *võimsa metafooriga* – mis *peegeldab ürgset müüti*. Selle tulemuseni jõudmisel esitatakse muidugi ka meetoodiliselt aluspõhja esindav küsimus keele (metafoori) ja usundilise tõelisuse seotusest ehk mil määral ja kuidas saab regilauluteksti analüüsida usundiuurimise seisukohast lähtuvalt. Miks sõnastab autor oma artikli pealkirja väiteliselt: “Igavese sinitaeva kauged peegeldused”? Setu lauludes ja eriti “Imelises kojast” esineb *sinist* silmatorkavalt palju ja mitmekeistes seostes, mis suunab autori hüpoteesile, et selles peitub teatav seos *mongolite igavese sinitaeva* kujutelmaga.

Järgmised kaks artiklit nihutavad tähelepanu regilaulult kui ühelt kultuuriteksilt sellisele regilaulule, nagu selle on loonud koguja ideoloogia. Andreas Kalkun (“Rahvaluule koguja kui looja”) vaatlleb setu laulutraditsiooni Jakob Hurda töömeetodi kau-

du. Janika Oras (“Kolm laulikut 1965. a Järvamaa ekspeditsioonilt”) analüüsib arhiivikeskselt kolme lauliku lugu: millisena avanevad need laulikud kui isikud arhiivi talletatud andmete abil.

Andreas Kalkun alustab oma artiklit sedastusega: rahvaluuleks peetav on kultuuriliselt kokku lepitav ja mitte üheselt mõistetav fenomen. See toob kaasa asjaolu, et rahvaluulena talletatu peegeldab seda kultuurilist kokkulepet, mis kehtis pärimuse koguja jaoks tol ajal, kui tema oma tööd tegi. See asjaolu pakub aga ajadistant-silt uurijale võimaluse vaagida võrdlevalt omaaegseid seisukohti tänapäevasest ideoloogiast lähtudes. Andreas Kalkun küsib Jakob Hurda töö kohta “Setukeste lauludes” (ilmus 1904–1907): mis osas on seisukohad saja aasta jooksul muutunud ja mis osas samaks jäänud? Eriti aga huvitab teda, milliseid seisukohti tuleks vaidlustada. Es-malt mainib autor, et setu lauluvara on kirjeldatud väljaspool setu keelt ja kultuuri, mis iseenesest on ootuspärane. Kuid samas näeb Andreas Kalkun Jakob Hurda sõnakasutuses teatavat alavääristavat suhtumist setu kultuuri: *Ürgmetsa ja väänkasvude metafoorid* – mida pole autori arvates võimalik koos moodsate kultuuridega peen-rale istutada – *sisaldavad peale positiivsete allusioonide (ürgvana, algupärane, spon-taanne) kahtlemata ka negatiivseid hinnanguid (metsik, ebakultuurne, tsiviliseerimatu)*. Sellised võrdpildid on J. Hurda ideoloogia markeriteks. Teiseks analüüsib Andre-as Kalkun Hurda-aegset teadusmetoodilist arusaamist kultuuride hierahiast ja kul-tuuride kadumisest, kus autor leiab J. Hurda vaadetes taas suundumuse *luua ja taas-toota kujutlust setodest kui madalamal arenguastmel olevat rahvast*, millele liituvad alluvuslikud suhted võrreldes nn eesti kultuuriga. Autor väidab, et hoolimata J. Hur-da *Setukeste laulude* autoriteetsusest tuleb seda suurväljaannet mõista *kui üht või-malikkku representatsiooni seto rahva lauluvarast*.

Janika Oras esitab oma artikli “Kolm laulikut 1965. a Järvamaa ekspeditsioonilt: Anette Evart, Anette Raagul, Rosalie Veinberg” alguses kaks vastandlikku seisukoh-ta 20. sajandi regilaulikust – ühelt poolt rahvaluulekoguja rõõm kuulda ja kogeda regilaulu vahetut esitust ja teiselt poolt kahtlevat küsimust: *Kas need on enam lauli-kud*. Nii haakub see artikkel kogumiku üldküsimumusega regilaulu vanusest (sest regi-laulu vanus seostub ka lauliku olemasoluga) ja ühtlasi eelmise artikliga – kogujate ja mitte-laulikute arusaamad sellest, kuidas nad regilaulust mõtlevad. Artikli erijoo-neks on aga autori metoodilised otsingud ja katsetused. Töö üksikosad ja küsimused on vaadeldavad pikemas regilaulu (eriti laulikute) uurimise perspektiivis, kuid ter-vikuna on artikkel komponeeritud üsna uudsel. Janika Oras vaatleb kõiki kolme laulikut kolme alateema kaudu: mida on laulikute kohta arhiivi talletanud kogujad; mida suudab autor rahvaluule arhiivis olemasolevate andmete põhjal öelda lauliku-isikute kohta ja lõpuks analüüsitava laulikute laulurepertuaari üldilme. Kuigi kä-sitlus peaks olema suunatud laulikule, oli mulle kui lugejale hoopis tugevam toime artikli neil osadel, kus autor kirjeldab kogujate tööd – need osad on kirjutatud suure empaatiaga. Sellegipoolest on kokkuvõttes püütud sõnastada kolme Järvamaa lauli-ku arhiiviportree, et pisutki lahendada artikli alguses esitatud konflikti: kas tege-mist oli laulikutega või enam mitte. Autor iseloomustab neid kõiki mingi tunnuse alusel, mis avas need laulikud autori pilgule ja kogemusele, kui ta analüüsis arhiivi-tekste: Anette Evart kui “peidetud laulik”, Anette Raagul kui “laulev laulik” ja Rosalie Veinberg kui “institutsionaalne laulik”. Ehk peitubki kompromiss selles, kui esitada küsimus *milline laulik*, selle asemel, et arutada, *kas laulik või mitte*.

Järgmine, Liina Saarlo artikkel “Lisandusi ja kõrvutusi. Kodavere ja Jõhvi-Iisaku regilaulude leksikaalsest stereotüüpiast” on taas küsimus laulikust, kuid täpsemalt tema loomemeetodist. Ent Liina Saarlo esitab oma küsimused laulu üleskirjutuste ja keelekeskselt, mistõttu antud analüüs on erinevalt eelmistest pigem kvantitatiivne. Autor toob esile ka ühe huvitava telgjoone regilaulu uurimises, mis on aastakümneid keerelnud stereotüüpiateemade ümber: kui varem tegeldi stereotüüpiaga laulude tüpologia väljatöötamise raames, siis Liina Saarlo töö esitab küsimuse: kuidas võis stereotüüpiaks nimetatud sõnaseostus olla lauliku töövahend? Ta annab täpse kirjelduse regilaulutekstikorpustest stereotüüpsete sõnade ja sõnaseoste sagedustabelite koostamise kohta. Regilaulu sõnakasutust on võrreldud teistegi tekstikorpustega (rahvaluule lühivormid, osalt kirjakeele korpus). Põhivõrdlus toimub kahe piirkonna: Iisaku-Jõhvi ja Kodavere laulude vahel. Sõnatüvede loendist ilmnevad nii sarnasused kui ka sünonüümide valikutest ja murdeiseärasustest tulenevad erinevused. Sõnatüvedele lisaks analüüsitakse sõnapaare, algriimipaare ja paralleelsõnade seoseid. Kokkuvõttes sõnastab autor enda välja töötatud ja siin kasutatud meetodi võimalusi regilaulu sõnavara uurimisel. Kvantitatiivsed tulemused (sagedussõnastikud) annavad teavet ka sõnavara kvalitatiivsete tunnuste kohta (milline võis olla lauliku mõttemaailm, kui ta eelistas just selliseid sõnaseoseid).

Kogumik *Regilaul – esitus ja tõlgendus* on nii peatuskoht kui ka teekond regilaulu uurimise maastikul. Selles kinnistuvad teatud ideed, otsingud, küsimused, kuid siin peetakse ka dialoogi varemtehtuga. Esitatakse palju küsimusi, väljakutseid ja ettepanekuid, mis inspireerivad jätkama nii uurijaid kui ka lugejaid.

Tiiu Jaago

BOOK REVIEWS

Medical anthropological analysis on the relationships of patients and medical system in Germany

Twelve articles in *Gesunde Ansichten* [Healthy Views] analyse the relationships between patients and doctors, info searching on illnesses, self help groups and preventive action. (Gisela Welz et al. (eds.)). *Kulturanthropologie Notizen* 74. Frankfurt am Main: Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Johann Wolfgang Goethe-Universität 2005, 253 pp. Review by Ave Tupits.

Book on *Virulased* in Ryzhkovo village as transmitters of lore culture.

Anu Korb. *Rõžkovo virulased pärimuskultuuri kandjana*. Tartu 2007.

Anu Korb, who has in the past dozen of years published a number of articles about Estonian diaspora in Russia, commented anthologies and a monograph on the methods of folkloristic fieldwork, has now completed a book, in which she observes the development history of a highly unique community and old lore material survived up to the present day. The community, who refer to themselves as *Virulased*, inhabit the settlement of Ryzhkovo, the earliest known Lutheran village (founded in about 1803), in the Krutinka district (about 220 km northwest from Omsk).

The monograph 'Virulased in Ryzhkovo village as transmitters of lore culture', published as issue 24 of the series *Estonian Folklore Archive Proceedings*, consists of five articles, the four latter of which are folkloristic studies of the community's song repertoire, folk calendar, popular healing tradition and funeral tradition, while the opening article focuses on the general introduction and background of the community. The author has provided a preface introducing the Estonian diaspora and studies in the diaspora; the book concludes with a general conclusion, the explication of terms, a thorough list of sources and references, and summaries in English and Russian. Review by Kadri Tamm.

Overviews and reflections on the performance and interpretation in *regilaul* research

Regilaul – esitus ja tõlgendus. Aado Lintrop (ed.). Tartu. Eesti Kirjandusmuuseum. 2006.

It is the fourth and the most recent book in the series of article collections on research in Estonian Kalevala-metric folk songs after *Kust tulid lood minule...* (published in 2000), *Regilaul – keel, muusika, poeetika* (2001), and *Regilaul – loodud või saadud?*

(2004). The book represents the continuity in *regilaul* research in the past fifteen years both with the articles included in the collections, as well as the list of authors, characterised by the coming of the new generation of scholars and the alteration of research style and methods.

The editor and author of the introductory chapter of this book is Aado Lintrop, who has presented his conception in the form of a question: “Is Estonian *regilaul* dead?” This question may be interpreted as a challenge to speaking about folklore as a thing of a past, but at the same time it represents an eternal question about the age of *regilaul*, and, more specifically, what is meant by saying that *regilaul* is old. Since there is no single answer to this question, it is all the more interesting to observe the interpretations of this topic from one aspect or another in the articles of the collection. The central issues in the collection are where the changes occur (either in *regilaul*, the tradition, the living environment of the lore group, or in the views of researchers), what has prompted on change or the other, and in which ways are the single moments in changes related to each other.

The collection includes eight articles with summaries in English. The collection is both a journey and an intermediary stop on the landscape of *regilaul* research, in which certain ideas, searches, questions become fixed, and the dialogue with previous research is established. The collection poses different questions, challenges and proposals, which inspire both scholars and readers. Overview of the book by Tiit Jaago.